

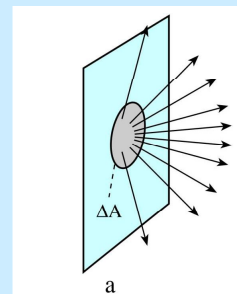
Az elektromágneses sugárzás kölcsönhatása az anyaggal

A fény kölcsönhatása az anyaggal 1.

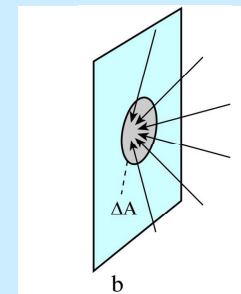
Radiometriai alapfogalmak

Kisugárzott felületi teljesítmény

Besugárzott felületi teljesítmény

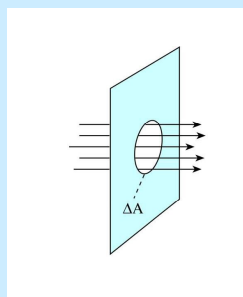
$$M = \frac{\Delta P}{\Delta A} \left[\frac{W}{m^2} \right]$$

$$E_{be} = \frac{\Delta P}{\Delta A} \left[\frac{W}{m^2} \right]$$

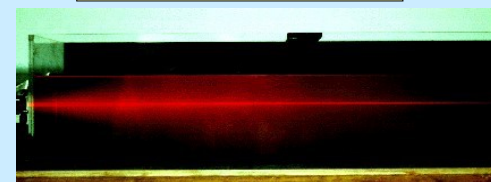
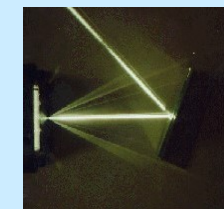
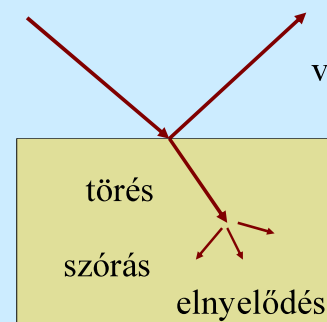
Radiometriai alapfogalmak

Energiaáram sűrűség v. intenzitás

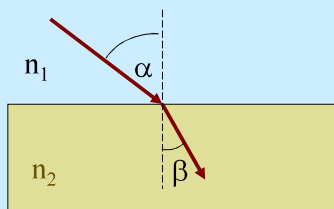
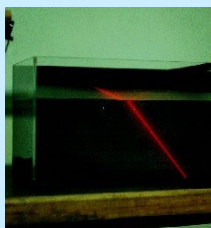
$$J_E = \frac{\Delta I_E}{\Delta A} \left[\frac{W}{m^2} \right]$$

A fény kölcsönhatása az anyaggal

Fénytörés

Ismétlés: Fermat-elv a legrövidebb időről

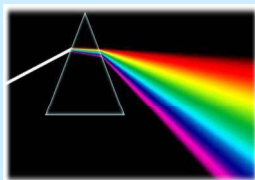
$$n_1 < n_2$$

$$\alpha > \beta$$

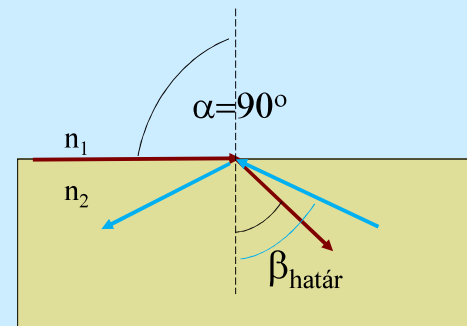
Snellius –Descartes törvény

$$\frac{\sin \alpha}{\sin \beta} = \frac{c_1}{c_2} = \frac{n_2}{n_1} = n_{21}$$

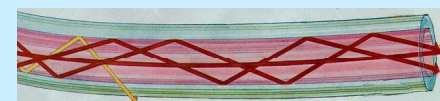
Fehér fény felbontása

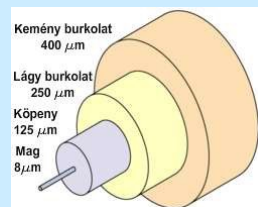
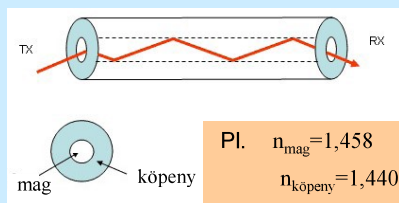
Határszög – teljes visszaverődés

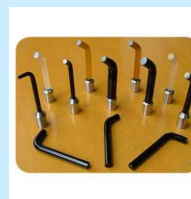
$$\beta > \beta_{\text{határ}}$$

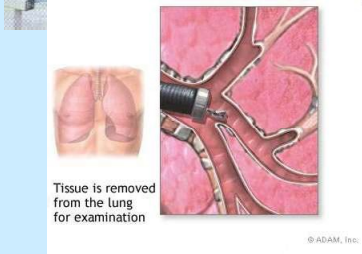
Optikai szál

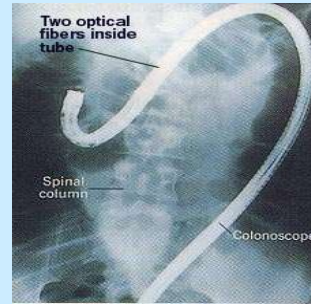
Példák a fogorvosi alkalmazásra

Példák az orvosi alkalmazásra

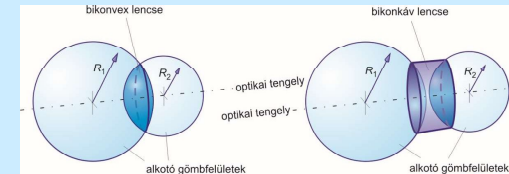
Bronchoszkópia

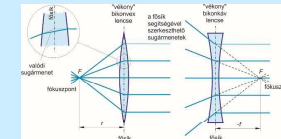
Colonoszkópia

Leképezés: egy pont leképezése során a pontból kiinduló fénysugarakat egy másik pontban gyűjtjük össze

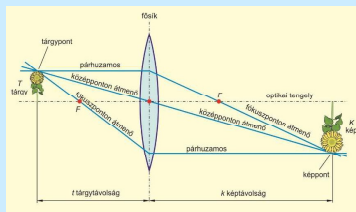
Vékony gömbi lencsék képalkotása – Geometriai optika

Optikai lencsék származtatása gömbfelületekből

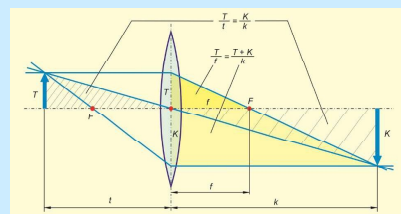

Vékony gömbi lencsék képalkotása

Kép szerkesztése a nevezetes sugarak segítségével

$$N = \frac{K}{T} = \frac{k}{t}$$

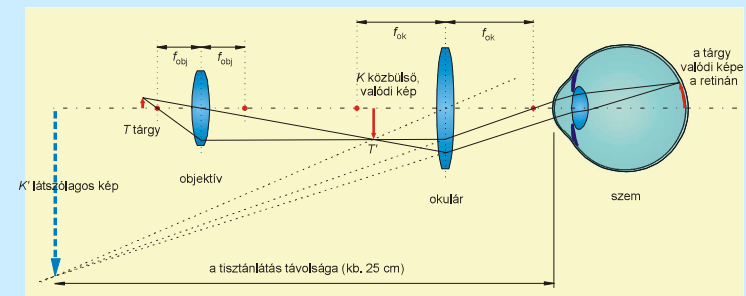

lencsetörvény

$$D = \frac{1}{f} = \frac{1}{t} + \frac{1}{k} = (n-1) \left(\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} \right)$$

D – törőerősség (dioptria): a méterben kifejezett fókusz távolság reciproka

A mikroszkópi képalkotás - ahogy a geometriai optika látja

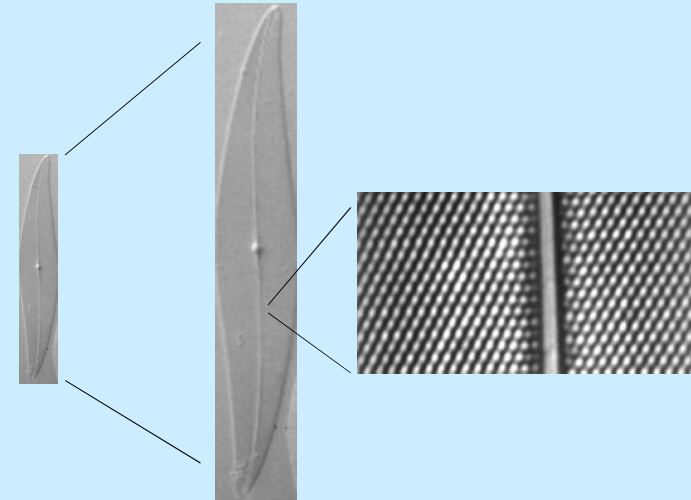
A keletkezett kép nagyított fordított állású látszólagos

$$N = N_1 * N_2$$

Nagyítás vs Feloldás

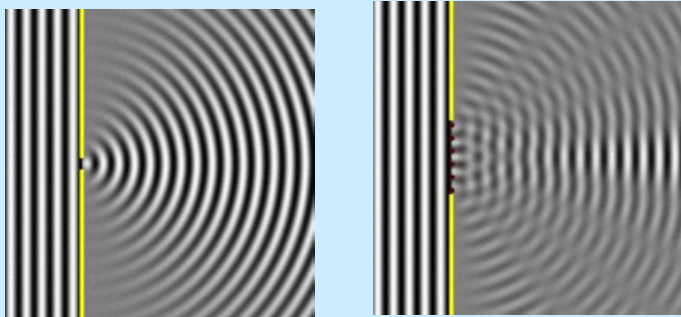
Nagyítás vs Feloldás

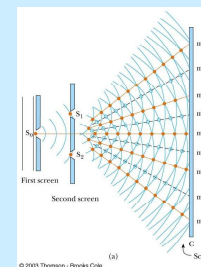
A mikroszkópi képalkotás hullámoptikai alapjai

Mi az oka a feloldóképesség határának?

Huygens-elv

Young kísérlet

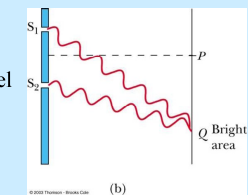
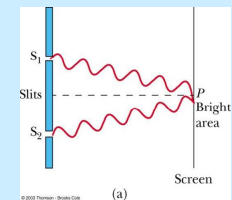

Hol vannak a maximum helyek?

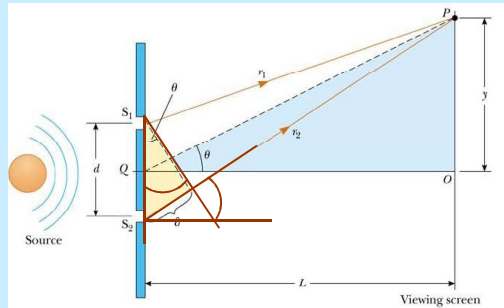
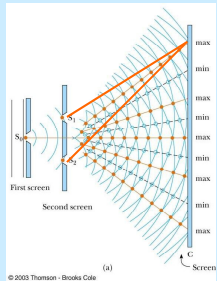
Pozitív interferencia

A rácspontoktól

- azonos távolságra vagy
- éppen λ -nyi útkülönbséggel

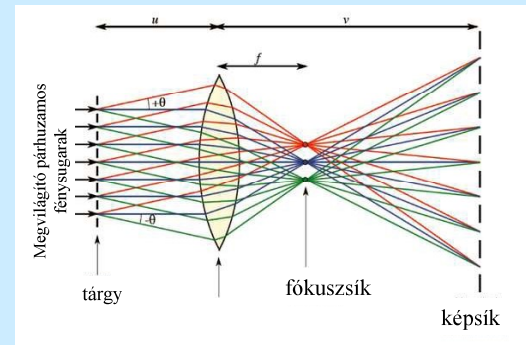
Young kísérlet

$$\delta = d \cdot \sin \Theta = k \cdot \lambda$$

$$d = \frac{\lambda}{n \sin \Theta}$$

Fényelhajlás a mikroszkópi tárgyon

$$d = 0,61 \frac{\lambda}{n \sin \Theta}$$

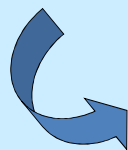
Feloldási határ ~ 200 nm

ABBE-ELV: Egy optikai rendszer csak azokat a tárgyreszleteket képes felbontani, amelyeken elhajlott sugarak közül a **direkt sugarakon kívül legalább az első rendben elhajlott sugarak is** részt vesznek a képalkotásban.

Feloldási határ csökkentése – rövidebb hullámhossz – λ anyaghullám?

Az elektronmikroszkóp

$$\lambda = h / m_e v$$

$$v = \sqrt{\frac{2eU}{m_e}}$$

\$U : 10 - 100\$ kV

\$\lambda \sim 2\$ pm

Feloldási határ

Fénymikroszkóp

Elektronmikroszkóp

\$\lambda \sim 400\$ nm

\$\lambda \sim 2\$ pm

$$d = 0,61 \frac{\lambda}{n \sin \Theta}$$

\$\implies\$

$$d = \lambda / NA$$

\$NA \sim 2\$

\$NA \sim 10^{-3}\$

Feloldási határ ~ **200 nm**

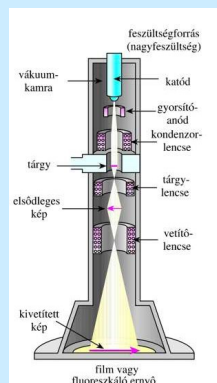
Feloldási határ ~ **0,2 - 0,5 nm**

Az elektronmikroszkóp felépítése

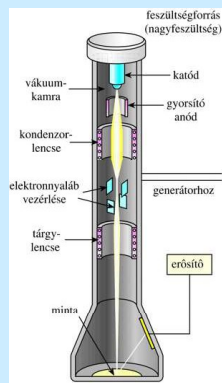
Transzmissziós elektronmikroszkóp

TEM

Pásztózási elektronmikroszkóp

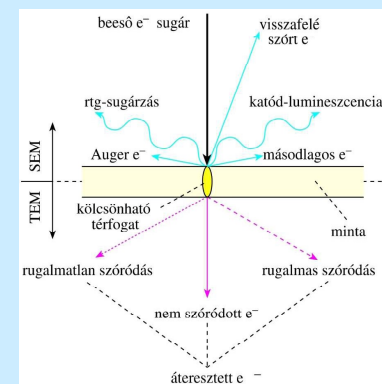
SEM

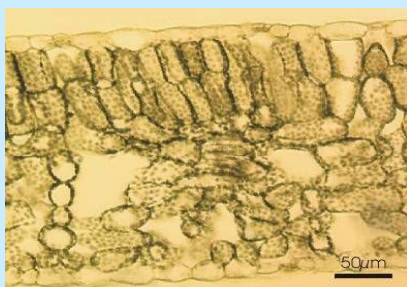
Az elektronnyaláb kölcsönhatása

SEM

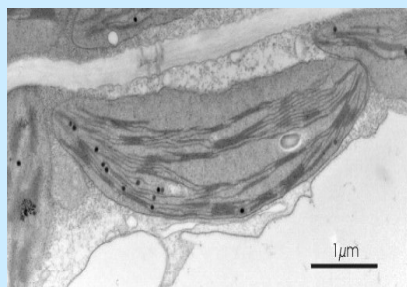
TEM

Fénymikroszkóp vs Elektronmikroszkóp

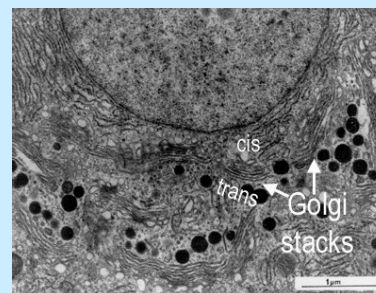

Spenót levél metszete
fénymikroszkópban

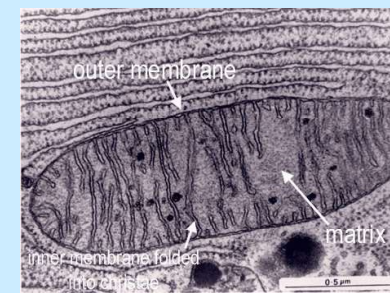

Szintestek spenót levél ultra-
vékony metszetének TEM
felvételén

TEM

An electron micrograph
showing golgi stacks

An electron micrograph
showing mitochondrion

SEM

Brush your teeth often because this is what the surface of a tooth with a form of plaque looks like.

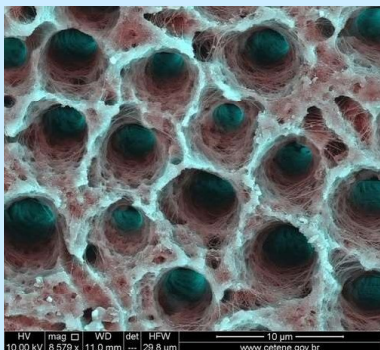
SEM

Scanning Electron Microscope image of bacteria in dental plaque magnified 30000 times !

Photograph © Mr. Steve Gschmeissner

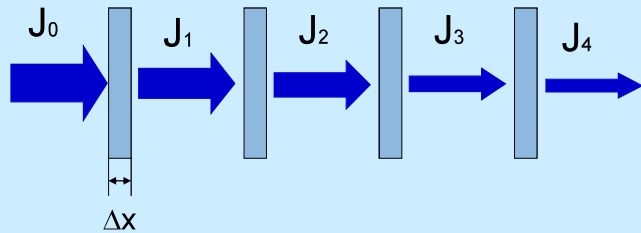
A hét kérdése

A képen a dentin csatornák elektronmikroszkópos képe látszik. Milyen technikával készülhetett a felvétel (SEM v. TEM)? Indokolja röviden a választását!

A fény kölcsönhatása az anyaggal
2.

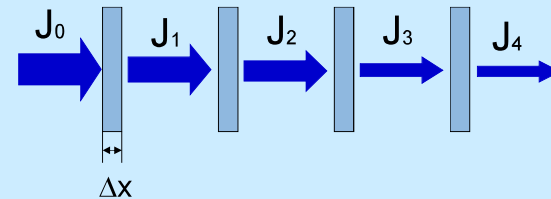
Elnyelődés

A közegen áthaladó sugárzás intenzitása csökken

Az intezitás gyengülésének törvénye

$$\Delta J = J_0 - J_1 = J_1 - J_2 = \dots$$

$$\frac{\Delta J}{\Delta x} = -\mu \times J$$

Differenciális alak

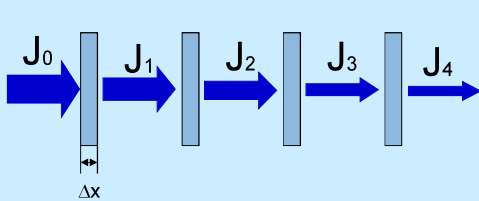
J : a közegbe belépő sugárzás intenzitása [W/m^2]

ΔJ : az intenzitás megváltozása Δx rétegen áthaladáskor

μ : gyengítési állandó [$1/\text{m}$]

A közegen áthaladó sugárzás intenzitásának megváltozása arányos a közegbe belépő intenzitással

Az intezitás gyengülésének törvénye

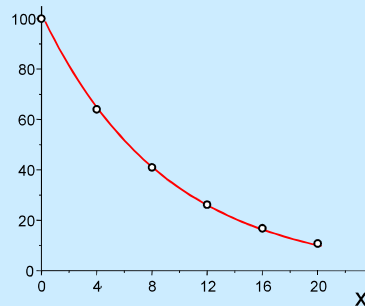

$$\frac{\Delta J}{\Delta x} = -\mu \times J$$

megoldása

$$J = J_0 e^{-\mu x}$$

Integrált alak

$$J = J_0 e^{-\mu x}$$

A közegen áthaladó sugárzás intenzitása a rétegvastagság exponenciális függvénye

J_0 : a rétegbe belépő intenzitás [W/m^2]

J : intenzitás x [m] rétegvastagság után

μ : gyengítési állandó [$1/\text{m}$]

A gyengítési állandó függ: a foton energiájától
az abszorbens anyagi minőségétől
az abszorbens sűrűségétől

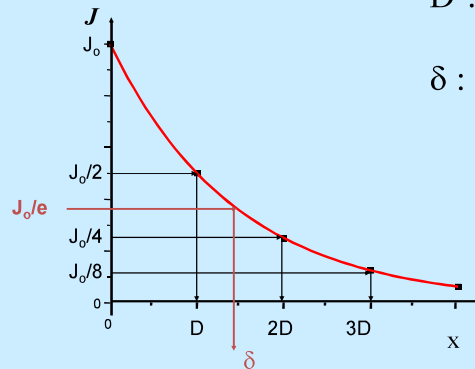

Grafikus megoldás

$$J = J_0 e^{-\mu x}$$

D : felező rétegvastagság

δ : e -edelő rétegvastagság

Mind a kettő
-jellemző az adott sugárzás és az
adott anyag kölcsönhatására
-függ a sugárzás frekvenciájától,
az abszorbens anyagi minőségétől
és aktuális sűrűségétől

A gyengítési állandó definíciója

$$J = J_0 e^{-\mu x}$$

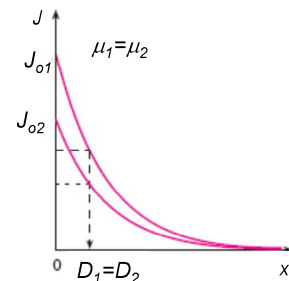
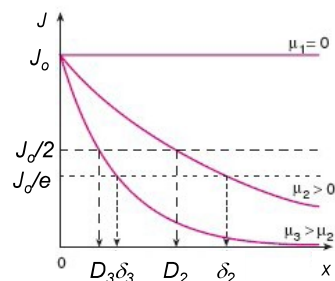
Ha $x = D \longrightarrow J_0 / 2 = J_0 e^{-\mu D}$

$$\mu = \frac{\ln 2}{D} = \frac{0.693}{D}$$

Ha $x = \delta \longrightarrow J_0 / e = J_0 e^{-\mu \delta}$

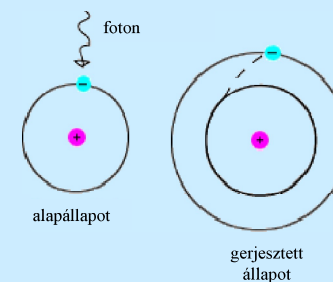
$$\mu = \frac{1}{\delta}$$

μ függ mindazoktól a tényezőktől, amelyekből D és δ .

A fényabszorpció mechanizmusa

(Ismétlés: atomszerkezet)

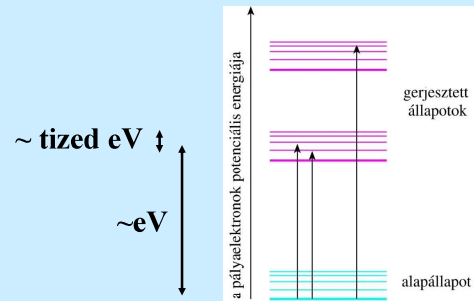

$$hf = \Delta E = E_{n+1} - E_n$$

$$E_{\text{VIS}} = 1.6 - 3.1 \text{ eV}$$

külső héjon lévő elektronok gerjesztési energiáját fedezheti

Molekula pályaelektronok energiaállapotai a rezgési szintekkel

Egy adott molekula különböző,
agymáshoz „közeli” energiával
rendelkező fotonokat is képes
elnyelni

A gerjesztett elektronok további sorsára még visszatérünk

Kapcsolódó fejezetek:

Damjanovich, Fidy, Szöllősi: Orvosi Biofizika

I.1.

1.1.2

1.1.3

II. 1.1.

1.1.1

II. 2. 1.

2.1.1

2.1.2

2.1.3

2.1.4

2.1.5

2.1.8

VI. 2.

2.1.

2.2.

X.5.